

ВІДЗИВ

офіційного опонента
про дисертаційне дослідження

Очковської Анни Павлівни

**«Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом
в англійській мові XII-XVII ст.:**

структурний та функціональний аспекти»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Структури вторинної предикації в англійській мові були і залишаються предметом жвавого обговорення у вітчизняних та зарубіжних наукових колах через неоднозначність їх семантико-синтаксичної природи, особливостей механізму їх породження, способу вираження суб'єкта/об'єкта дії, семантики головного та нефінітного дієслів та їх зв'язку зі своїм аргументним оточенням (Буніятова І.Р., Карамішева І.Д., Криворучко Т.В., Снісаренко І.Є., Голик У.Р., Adger D., Fischer O.). Серед таких структур автор роботи виокремила *об'єктом* свого дослідження рейзингову конструкцію із суб'єктом, яка на логічному рівні передбачає дві пропозиції, але на поверхні реалізується лише одним суб'єктом та складним амальгованим присудком з подвійною суб'єктною орієнтацією.

Складна природа цієї мовної одиниці спонукала автора до вибору такого методологічного інструментарію, який зміг би пояснити процес породження та заповнення семантичних лакун, а також задовольнити принцип розширеної проєкції, за якою присутність у реченні суб'єкта дії є обов'язковою. *Методологічною основою* в роботі став модуль теорії Керування та Зв'язування Н.Хомського, а саме Ікс-штрих теорія, яка дала змогу Очковській А.П. пояснити позиції породження суб'єкта з нижчої (суб'єкта інфінітивного компонента) до вищої (суб'єкта в головній клаузі).

Оскільки робіт у вітчизняній германістиці, у яких комплексно аналізуються та пояснюються семантика, структура та функції рейзингової конструкції із суб'єктом шляхом використання процедур Ікс-штрих теорії, немає, то подана до розгляду дисертація виявляється *актуальною* та своєчасною.

Окрім цього, її *унікальність* та *новизна* зумовлюються тим фактом, що матеріалом для аналізу слугували тексти середньо- та новоанглійських пам'яток, які дали змогу авторці визначити передумови становлення та парадигму конститuentів досліджуваної одиниці у зазначених періодах. А робота з історичними текстами, як відомо, вимагає особливого підходу та умінь. Теоретичні та практичні надбання, здійснені Очковською А.П., вважаємо *особистою заслугою* автора для науки України.

На *особливу увагу* заслуговує опис процесу породження рейзингової конструкції у середньоанглійській мові, яку історики-мовознавці вважають найскладнішою для аналізу через становлення нових аналітичних та одночасне з ними існування старих синтетичних ознак. Так, категорія перехідності/неперехідності втратила свої морфологічні маркери і перебувала у процесі граматикалізації, що відобразилось на становленні класу рейзингових дієслів та процесу їх суб'єктивації. Результати дослідження свідчать не лише про збільшення їх кількості, а й можливості підсилення їх значення ймовірності модальними дієсловами та іншими адвербіальними одиницями у топікалізованих позиціях в реченні. На думку автора, саме процес формування функціональних категорій у цей період (перехід від Verb Phrase до Tense Phrase вершини), обов'язковості асигнування тета-ролей дієслівним аргументам, дотримання принципу розширеної проєкції в реченні та формування поняття суб'єкта у свідомості мовця зумовив семантичний зсув квазібезособового речення через безособове речення до речення із рейзинговою конструкцією.

Аналізуючи особливості парадигми складників цієї конструкції, Очковська А.П. виокремлює базові та альтернативні типи порядку слів, та, використовуючи термінологічний і процедурний апарат Ікс-штрих теорії, ретельно (як на с.141 або с.170) пояснює послідовність процесу синтаксичної деривації у кожному окремому випадку за допомогою діаграм-дерев. Значна увага звернена на функціональні можливості рейзингової конструкції, яка у середньоанглійській мові є модально маркованою і може виражати високий, середній та низький ступінь ймовірності, який, у свою чергу, залежить від семантики головного

рейзингово дієслова або прикметника у функції предикатива. У роботі виявлено, що в більш ранніх періодах розвитку мови, зокрема, у давньоанглійському, аналізовані дієслова мали повну аргументну структуру, але перетворилися на одноаргументні через поступове збліднення своєї семантики.

Аналіз текстів ранньонорманської мови дав змогу авторці виявити кількісне зменшення вживання *that*-комплемента з рейзинговими дієсловами і прикметниками у порівнянні з інфінітивним у зв'язку з розширенням сфери використання вторинної предикації як засобу вираження принципу мовної економії. Виявлено, що у цей період частотним стає функціонування пасивних дієслів, яких у складі середньоанглійської рейзингової конструкції не було узагалі (рис.4.3., с.167). Більш численними стають випадки медіальної топікалізації додаткових елементів у реченні у порівнянні з попереднім періодом, де вона зазвичай ініціальна. З'ясовано факт розширення парадигми конститuentів рейзингової конструкції, зокрема, формами перфектного інфінітива, емфатичним *do*, окремими адвербіальними модифікаторами та модальними дієсловами, виокремлені частотні синтаксичні функції, зокрема означення, додатка, кількох типів обставини.

Досліджуючи семантику достовірності ранньонорманської рейзингової конструкції із суб'єктом, Очковська А.П. пропонує шкалу, за якою рейзингові дієслова та прикметники розташовуються за ступенем істинності висловлювання як високої, середньої, низької та іронічної ймовірності, що підтверджено аналізом достатньої кількості прикладів.

Текст роботи викладено структуровано і логічно, хоча інколи натрапляємо на переобтяжені термінологією уривки (напр., с.41-43, с.114, с.129, с.140-141, с.185, с.191). Усі розділи і підрозділи мають чіткі прозорі висновки. Роботу відзначає ґрунтовне осмислення найкращих здобутків вітчизняної та зарубіжної лінгвістики, про що свідчить велика кількість опрацьованих джерел (282 позиції). Фактичний матеріал є достатнім та вичерпним, тому достовірність висновків сумнівів не викликає.

Автореферат та основні публікації повністю відбивають зміст дисертації. Положення, що виносяться на захист, передають основний зміст роботи, корелюють із загальними висновками і є доведеними. Подану до розгляду дисертацію поцінуємо як *індивідуальне авторське дослідження*, яке є вдалою спробою поєднання досягнень сучасної та історичної германістики з солідним корпусом фактичного матеріалу, про що свідчить широка наукова новизна та *перспективи* подальших розвідок, особливо з огляду на аналіз рейзингової конструкції інших типів у сучасній англійській мові.

Попри очевидну цінність отриманих результатів, зупинимось на питаннях, які потребують пояснення, доказу або спростування.

Так, коли йдеться про інтерпретацію складників конструкції, зокрема предикатів, у роботі (на с.41) стверджується, що перший присудок (тобто рейзингове дієслово) не орієнтується на суб'єкт, але далі по тексту (с.43, 44) йдеться, що він спрямований на суб'єкт, більш того, визначається автором як дієслово подвійної суб'єктної орієнтації. *Яка ж кількість суб'єктів є врешті коректною?*

Вимагає уточнення критерій №5 (на с.44), за яким визначається маркування рейзингового дієслова, а саме 'бути несамостійним словом..., здатним використовуватися в неозначено-особовому реченні...'. Це – 'дієслова у формі пасива або...прикметник чи дієслово з нейтральним значенням'. А чи справді форма дієслова чи значення прикметника *можуть змінити їх приналежність* з самостійних до несамостійних (тобто, службових?) частин мови?

На с.51 дисертантка ставить питання про граматичність/чи неграматичність речень (28) і (29) за умови їх подвійної інтерпретації, *але відповіді не дає*, хоча і завбачливо зазначає про важливість семантики керуючого дієслова. Те ж саме бачимо у прикладах (48) і (49), які начебто мають відмінність у значеннях, *але подані пояснення до обох тотожні* ('переконаний у правдивості...' і 'для вираження...повної впевненості'). *У чому ж таки різниця?* Далі, на с.187 робиться припущення про використання рейзингових дієслів у

конструкціях типу 'it+subclause' у давньоанглійській мові, але підтвердження чи спростування далі у тексті *не виявлене*.

Видається нам сумнівним твердження автора про те, що 'підрядні речення мети завжди вводяться за допомогою прийменників' (с.118). Хотілося б почути, яким аналізом чи посиланням на джерело це підтверджується? Некоректно також сформульовану думку про засоби вираження модальності (що на с.149), яку автор ототожнює із семантичними параметрами, можливо, малося на увазі, виражається/експлікується за допомогою цих параметрів?

У прикладі (132) дієслово *presume* тлумачиться як рейзингове, але виходячи з наявності очевидного суб'єкта головного дієслова та інфінітивного компонента, *вважаємо його у цьому випадку контролюючим (Subject Control)*. Можливо, автор спростує це і підтвердить рейзингову природу цього дієслова якимись ознаками? Також у прикладі (142) внутрішнім компонентом дієслова *love* є NP *my lady*, а не *thou*.

Окремі класифікації (с.153 – ієрархія джерел інформації), схеми, рисунки (4.4., с.184 – мапування структур; 4.7., с.186 – структура аргументів дієслова *runspan*), твердження (с.195 – про шкали ймовірності та типи категоріальних ситуацій) *не мають авторства*. Якщо вони належать Вам – дайте пояснення.

Здивувало нас також (авторське?) твердження (с.168-169) про те, що у ранньоновоанглійському періоді 'неперехідні дієслова використовуються з безприймниковим додатком, а перехідні – більше не вживаються з приймниковим додатком і стають неперехідними'. *А чи не є суть в обох частинах тотожною? І чи можна так категорично заявляти про усі групи дієслів цього періоду? Має бути указане якесь обмеження*.

Принагідно хотілося б дізнатися, *чому автором розрізняються поняття медіальної топікалізації та медіальної позиції (с.176-178)? Чи все-таки вони ототожнюються? Також непрозорим виявилось пояснення понять граматична функція аргумента та аргументна функція дієслова (с.185), які вимагають уточнення*.

Вважаємо, що *бракує прикладів* на пояснення схем 4.7. та 4.8., таблиці (209), цікавить *чому речення (203) автор вважає дефектним* та як *усе-таки* коректно звучить термін: фокалізація чи фокусування?

Проте, зазначені вище зауваження не зменшують теоретичної та практичної значущості дослідницького матеріалу, навпаки, вони дають підставу вважати дисертацію Очковської А.П. ґрунтовною, самостійною й завершеною працею. Загальне враження від роботи є позитивним і свідчить про належне осмислення сутності досліджуваного явища.

Отже, подана до розгляду дисертація «Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII-XVII ст.: структурний та функціональний аспекти» відповідає п.п. 9, 11, 12, 14 вимог «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів від 19.08.2015 р. № 656 та від 30.12.2015 р. № 1159) і може бути представлена до публічного захисту на спеціалізованій вченій раді. Автор роботи, **Очковська Анна Павлівна**, заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент -
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри англійської мови
та методики її викладання
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені
Володимира Винниченка

Снісаренко І.Є.

Голова
колегії

з
роботи

Михайло С.П.